

Timothy Snyder, *Tyranniasta. 20 opetusta 1900-luvulta*.
Helsinki: Siltala. 2017, 140 s.

Yhdysvaltalainen historioitsija Timothy Snyder on tullut viime vuosina laajasti tunnetuksi myös akateemisten piirien ulkopuolella. Hänen holokaustia ja toisen maailmansodan historiaa käsittelevät revisionistiset teoksensa *Bloodlands: Europe between Hitler and Stalin* (2010) ja *Black Earth: The Holocaust as History and Warning* (2015) ovat herättäneet mo-

nialaista ja kriittistä yhteiskunnallista keskustelua. Snyderin uusin teos *On Tyranny* (2017, suom. *Tyranniasta* 2017) on temaattisesti suoraa jatkoa hänen aikaisemmille teoksilleen. Kuitenkin toisin kuin Snyderin laajat historialliset tutkimukset Euroopan 1900-luvun historiasta, hänen uusin kirjansa on huomattavasti lyhyempi ja sen tarkoituksena on nimenomaan ajankohtaistaa historiaa: pyrkiessään kritisoimaan nykypäivän poliittista tilannetta Snyder nostaa esiin ”20 opetusta 1900-luvulta”.

Teos on kirjoitettu Donald Trumpin valtaannousun vanavedessä. Snyder (2017, 28) pohtiikin ”näemmekö vuoden 2016 vaalit jälkikäteen samanlaisina kuin venäläiset näkivät vuoden 1990 vaalinsa tai tšekit vuoden 1946 vaalinsa tai saksalaiset vuoden 1932 vaalinsa?” Vaikka Snyder kirjoittaa amerikkalaiselle yleisölle, koskettavat hänen ideansa muitakin, sillä hän kirjoittaa aikakautena, jolloin populismi ja nationalismi valtavirtaistuvat kaikkialla länsimaissa. Viimeisen vuosikymmenen aikana lähes jokaisessa Euroopan valtiossa on todistettu uudenlaisen populistisen ja nationalistisen puolueen nousu kansallisen politiikan keskiöön. Sekä Donald Trumpin saavuttama vaalivoitto että tätä muutaman kuukauden edeltänyt Brexit tuleekin nähdä osana suurempaa populistista ja oikeistolaista poliittista tendenssiä länsimaissa. Teoksessaan Snyder vertaakin nykyistä politiikkaa Euroopan 1920- ja 1930-lukujen historiaan; aikaan, jolloin lukuisat demokraatit luhistuivat sekä oikeistolaisen autoritaarisuuden, fasismin ja natsismin, että kommunistisen ideologian edessä. Hän käyttää historiaa kriittisenä välineenä nykypäivän oikeistolaistuvan poliittisen ilmapiirin ymmärtämiseen ja analysoimiseen.

Teos alkaa muistutuksella itsenäisten poliittisten instituutioiden tärkeydestä. Erityisesti Snyder käsittelee yhden puolueen valtioiden vaarallisuutta. Mahdollistamalla poliittisen osallistumisen ja luomalla raamit politiikan areenoille valtioiden sisällä ja niiden välillä poliittiset instituutiot takaavat osaltaan kansalaisoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumisen. Stalinistinen ajattelu piti ihmisoikeuksia pelkkänä porvareiden keksintönä ja natsit näkivät oikeuden inhimilliseen elämään arjalaisten yksityisenä luonnonoikeutena. Perustavista eroistaan huolimatta kummatkin regiimit tuhosivat aikaisemmat poliittiset instituutiot koko todellisuuden selittäviin ideologioihinsa vedoten. Tie totalitaariseen valtioon kävi opposition eliminoimisen ja yksipuoluejärjestelmän kautta, puolisoilaallisten järjestöjen avustuksella.

Vaikka nykypäivänä varsinaisia totalitaarisia valtioita tai liikkeitä ei ole olemassa – kenties Pohjois-Koreaa ja joitain islamilaisia terroristijärjestöjä lukuun ottamatta –, on Snyder epäilemättä oikeassa tunnistaessaan laajemman poliittisten muutosten sarjan, jonka myötä useissa valtioissa on siirrytty tai ollaan mahdollisesti siirtymässä ”demokraattisesta tasavallasta sekavaan ja kyyniseen fasistiseen oligarkiaan” (Snyder 2017, 129). Euroopan laitamilla Erdoganin Turkki ja Putinin Venäjä tarjoavat kaikkein selkeimmät esimerkit tästä poliittisesta kehityslinjasta. Myös Euroopan sydämessä esimerkiksi Marine Le Penin johtama Kansallinen Rintaman suosio ja Saksan Vaihtoehto Saksalle -puolueen (AfD) saavuttama vaalimestestys tarjoavat esimerkkejä autoritaaristen ja nationalististen ideoiden suosioista.

Kriittisessä analyysissään Snyder korostaa erityisesti kielen ja sanojen merkitystä politiikassa. Trumpin vaalikampanja erottautui haastajistaan juuri sen väkivaltaisen retoriikan ja tarkoituksellisen valheellisuuden vuoksi. Trump syytti ”valtamediaa” räikeästä valheellisuudesta, vaati ”kieron Hillaryn” vangitsemista, haukkui vuoroin meksikolaisia ja muslimeja ja esitti, että ilmastonmuutos on Kiinan salajuoni Yhdysvaltojen teollisuuden tuhoamiseksi. Viimeistään Trumpin myötä valheellisista vaihtoehtomediaista ja niin sanotusta maahanmuutto-kriittisyydestä onkin tullut politiikan arkipäivää ja valtavirtaa. Kuten Snyder osoittaa, nämäkään yhteiskunnalliset ilmiöt eivät tietenkään ole täysin uusia. Juuri 1900-luvun Euroopan historiasta voidaan löytää paralleelleja nykypäivän populistiselle retoriikalle. Snyder kehottaa lukijoitaan itsenäiseen ajatteluun sekä tutustumaan esimerkiksi Hannah Arendtin, Viktor Klempererin, Vaclav Havelin tai Tony Judtin historian tutkimuksiin tai dystopiakirjallisuuden klassikkoihin, kuten George Orwellin romaaniin *1984* tai Ray Bradburyn *Fahrenheit 451* -kirjaan. Snyder varoittaa osuvasti: ”totuuden jälkeinen aika on fasismia edeltävää aikaa” (Snyder 2017, 72).

Useista oivaltavista ja erittäin ajankohtaisista huomioista huolimatta Snyderin teos tarjoaa lopulta kuitenkin kovin vähän mitään uutta aiheeseen perehtyneelle lukijalle. Teoksen keskeisinä ongelmina voidaan nähdä tarkkojen käsitteellisten määritelmien puuttuminen sekä Snyderin tapa viitata huolimattomasti 1900-luvun politiikan teoreetikoihin. Esimerkiksi totalitarismin, fasismin, tyrannian ja nationalismien käsitteelliseksi erottamiseksi toisistaan

Snyder olisi voinut helposti viitata vaikkapa teoksaan paljon lainaamansa Hannah Arendtin ideoihin.

Eriytyisen harhaanjohtavasti Snyder kuvailee saksalaista juristia ja oikeusteoreetikkoa Carl Schmittiä (1888–1985) toteamalla hänen olleen ”älykkäin natsi” ja esittäen, että Schmitt ”kuvasi fasistisen vallankäytön ytimen kaunistelematta. Hän sanoi, että kaikki säännöt voitiin tuhota keskittymällä *poikkeus-ideaan*” (Snyder 2017, 106). Ottamatta laajemmin kantaa *kiistaan* siitä, kuinka vannoutunut ja millainen fasisti tai natsi Schmitt loppujen lopuksi oli, varmaa on ainakin se, että hänen tarkoituksenaan ei ollut esittää metodologiaa sille, kuinka kaikki säännöt voidaan tuhota ”keskittymällä *poikkeus-ideaan*”, vaan nimenomaan paljastaa suvereenin vallan ydin historiallisen esityksen keinoin argumentoimalla, että ”suvereeni on se, joka päättää poikkeustilasta” (Schmitt 1985, 11). Snyderin tapa lainata Schmittiä (ja myös Arendtia) huolimattomasti heijastelee myös osaltaan *Tyranniasta*-teoksen kyvyttömyyttä tehdä tarkkoja käsitteellisiä erotteluja: toisin kuin Snyder, Schmitt (1933) ja Arendt (1951; 2006, 98–101) tekevät selkeän käsitteellisen eron yhtäältä historiassa eri tavalla esiintyneiden autoritaaristen valtioiden, tyrannian ja fasismin, välillä sekä toisaalta täysin uudenlaisten, vasta 1900-luvulla syntyvien totalitaaristen liikkeiden välillä. Snyder taas käyttää kaikkia edellä mainittuja termejä enemmän tai vähemmän synonyymeina toisilleen, mikä paikoin haittaa sinänsä terävien yhteiskuntakriittisten huomioiden ymmärtämistä.

Teoksen kolmas keskeinen ongelma on, että sen ”opetukset” ovat lähes yksinomaan yksilöille suunnattuja ja usein omatuntoon vetoavia. Vaikka yksilöllisyyden ja ajattelevan kansalaisuuden korostaminen on epäilemättä tärkeää, ymmärtää Snyder poliittisen resistanssin kuitenkin yksinomaan liberaalin yksilön valintana eikä yhteisenä poliittisena projektina, joka voisi tai jonka tulisi pyrkiä laajempaan yhteiskunnalliseen muutokseen. Vaikka Snyder (2017, 28–9, 78) ohimennen varoittaa varallisuuserojen kasvusta, kritisoi Yhdysvaltain kaksipuoluejärjestelmää sen epädemokraattisuudesta, vaatii paperisia äänestyslippuja ja kritisoi internetin keskustelukulttuurin pinnallista spektaakkelilogiikkaa, ei teoksessa juurikaan käsitellä Trumpin nousun taustalla olevaa taloudellista epätasa-arvoa ja sosiaalista epäoikeudenmukaisuutta. Teoksesta puuttuu esimerkiksi kokonaan uusliberalistisen talousideologian kritiikki. Myös teoksessa ohimennen pohditut konkreetti-

set yhteiskunnalliset muutosehdotukset jäävät hataralle pohjalle.

Demokraattisemman yhteiskunnan mahdollisuudesta puhutaan vain harvoin ja silloinkin lähes ainoastaan negatiivisin määritelmin. Ja vaikka Snyder (2017, 124–30) kritisoikin esimerkiksi Francis Fukuyaman (1992) surullisenkuuluusaa ajatusta ”historian lopusta” – liberaalidemokratian vääjäämättömästä voitosta Neuvostoliiton kaatumisen myötä – loppujen lopuksi Snyderin itsensä tarjoamat argumentit tuntuvat kuitenkin vain toistavan samaa yksinkertaista kaavaa: on puolustettava yksilökeskeistä ja uusliberalismin määrittämää demokraattista yhteiskuntamallia tai vajoamme totalitarismiin. Historioitsijan tie politiikan teorian pariin onkin todella pitkä, ja tutkijan näkökulmasta katsottuna Snyderin uusin kirja ei yllä sisällöllisesti hänen kahden aikaisemman teoksensa tasolle.

Mainituista ongelmista huolimatta Snyderin yritystä popularisoida historiaa nykypäivän politiikan ja poliittisen ilmapiirin kritisoimiseksi voi kuitenkin pitää tarpeellisena ja onnistuneena. Historiaan ja sen tutkimukseen johdattavana, laajemmalle yleisölle suunnattuna teoksena *Tyranniasta* onnistuu osoittamaan yksinkertaisesti ja selkeästi, miksi poliittisen historian tunteminen on hyödyllistä ja tarpeellista nykypäivän poliittisten ilmiöiden vaarallisuuden ymmärtämiseksi. Snyder onnistuu siis erinomaisesti juuri kaikkein keskeisimmässä tavoitteessaan: historian tutkimuksen popularisoimisessa. Joistain yksittäisistä epäonnistuneista käänösratkaisuista huolimatta Matti Kinnusen suomennos on pääosin sujuvaa suomen kieltä.

LÄHTEET

- Arendt, Hannah. 1951 [1994]. *The origins of totalitarianism*. New York: Harcourt.
- Arendt, Hannah. 2006. *Between past and future*. New York: Penguin.
- Bradbury, Ray. 1953 [1966]. *Fahrenheit 451*. Suom. Juhani Koskinen. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Fukuyama, Francis. 1992. *Historian loppu ja viimeinen ihminen*. Suom. Heikki Eskelinen. Helsinki: WSOY.
- Orwell, George. 1949 [1999]. *Vuonna 1984*. Suom. Raija Mattila. Helsinki: WSOY.
- Schmitt, Carl. 1922 [1985]. *Politische Theologie: Vier Kapitel zur Lehre von der Souveränität*. Berlin: Duncker & Humboldt.
- Schmitt, Carl. 1933. *Staat, Bewegung, Volk. Die Dreigliederung der politischen Einheit*. Hamburg: Hanseatische Verlagsanstalt.
- Snyder, Timothy. 2010. *Bloodlands: Europe between Hitler and Stalin*. London: Vintage.

-
- Snyder, Timothy. 2015. *Black earth: The Holocaust as history and warning*. London: Vintage.
- Snyder, Timothy. 2017. *Tyranniasta*. Suom. Matti Kinnunen. Helsinki: Siltala.

VILLE SUURONEN